

HRVATSKI glasnik

Godina XVIII, broj 1

3. siječnja 2008.

cijena 100 Ft

Zima u Pomurju

Foto: Bernadeta Blažetin

Komentar

„Bog Vam daj sve nužnoga...”

Zadnji misec ljeta svenek je zviranjak radosti, veselja i smiha, a i vrime došašća. Pod decembarskim plašćem i mi aktivisti, peršone čuda što dobijemo u kulturnom žitku, dilu se različite nagrade, plakete za zaslužno djelovanje. Negda-negda nam se čini da pojedine organizacije sve ono što su cijelo ljetu zamudile, u posljednjoj uri kanu ljuto, hudo napraviti, načinjiti. Gust je bio program zadnjega miseca, početo od adventskih koncerata, božićnih svetačnosti i plus k tomu i različite priredbe su krasile društvenu paletu zavolj stupljenja schengenskoj zoni. Mi, ki živimo uz granicu, a sada dovidob nismo bili tako interesantni državnim i elektronskim medijam kot ove dane. Jedva je bilo vrimenta kad nismo se strefili s kamermani, fotografi, novinari na naši ulica. Ipak mislim da naši susjedi ne dilu s nami ovo „napuhnuo” veselje, okolo-naokolo se javljaju uzroci i prepreke za njevu turbobnost. Gradišćanskim Hrvatima to bi ipak pravalo biti veselje, kad se konačno spaja ono što se je jur pred desetljeća prlje skupa slišilo, keralo se u jedno, a sada znova, i bojsek se ne da već razlučiti. Još pred svetki bila sam na jednom jako interesantnom okruglom stolu, a to je za sve nas nazočne bio pravi dar. U Koljnofu su skupasjeli ljudi, tuvaroši u negdašnjoj mladosti, i pominali su se za stare čase, za dob koljnofskoga polihistora, rano preminuloga Mate Šinkovića. Najpr su došli razni spominki, s humorom posipane životne scene, i na sirovo spominjanje šalnih prizorov, sugovornikom se je pojavio smih na obrazu, štoveć i ka-ta suza. Milo je bilo poslušati ta govorni jezik koji još u naši zreliji generacija tako neprominljivo, prirodno, samo od sebe razumljivo, kristalno živi i djeluje. Uvjerena sam da ako bi nek jednoč u misecu ovakovi stariji ljudi skupadošli i posadilo bi se uza nje nekoliko mladih ke zahadja jezik, tradicija, stare povidajke, istinite pričē, već bi bili dalje koraknuli u jeziku, a pravoda i u njegovanju ljudskih kontaktov. Takovi sastanki teču jur ljetodan u Petrovom Selu, u klubu za njegovanje tradicij, ne bi to bilo ločesto ni drugdir u praksu upeljati. Riči, pominkanja, kulturne ure bi služili spasenju Hrvatstva, posebno u sjevernom nuglju Gradišća, kade se je mladina pogrišno odaljila od hrvatskoga naroda, ali hoćemo priznati ili ne, ista ta „kuga”, beteg trapī nas, gnjavi i na kraju i ubija u središću ter i na jugu Gradišća.

-Tiho-

„Glasnikov tjedan”

U novoj smo, 2008-oj, godini. Ostavili smo staru za sobom sa svim uspjesima i neuspjesima, razočaranjima, ali i radostima, pobjedama i porazima. Po nedavno provedenim istraživanjima, britanskim mališanima mladim od deset godina najvažnije je biti sretan, važnije je to i od slave, i od zdravlja, i od bogatstva... Sreća nas čini i lijepima, i mladima, i zdravima, i bogatima, i zadovoljnima, i uspješnima... Iz zadovoljstva

proizlaze i naši uspjesi, ostvarenje snova i nadanja. Koliko smo zadovoljni postignutim u prošloj godini i koji su oni planovi i ciljevi koje smo zacrtali u svom zadovoljstvu za godinu u koju smo zakoračili? Na ta pitanja svaki za sebe odgovara sam sebi i nastoji opravdati sve ono što se kao sumnja uvlači u odgovore i kviri pri tome našu sreću i zadovoljstvo.

U godini koja je iza nas, na političkom planu Hrvata u Mađarskoj dogodile su se znatne promjene. Izabran je novi saziv vrhovnoga političkog tijela Hrvata u Mađarskoj, Skupština HDS-a, u kojoj se našlo dvadesetak novih zastupničkih imena od sadašnjih 39 zastupnika. Izabran je novi predsjednik, novi voditelj Ureda, revizor... Očituju li se te promjene i u politiziranju vrhovnoga političkog tijela ili ide sve dalje po ustaljenoj praksi? Devet mjeseci kratak je rok da bismo donosili ishitrne zaključke i sudove, a to i nije naš zadatak, nego zadatak birača koji su ih birali i udruga u čijim su bojama zastupnici i krenuli na manjinskim izborima. Birači su, nažalost, zasada tek bezoblična, bezimena masa bez konkretnog imena i prezimena, bar što se

tiče njihove javnosti, jer su birački potpisi bili tajni. Tako se može i dogoditi da za neke, zakonom propisane, javne tribine ili susrete i polaganje računa o radu biračima, koje trebaju održati mjesne samouprave jednom godišnje, nismo ni čuli kada su održane niti su putem javnih glasila, što manjina, što većinskog tiska, anonimni glasači bili obaviješteni o njima. I to se

zove demokracija. Valjda je jedna od najboljih vijesti s kraja prošle godine bila vijest o građenju i proširenju santovačke hrvatske škole i učeničkog doma, jedine hrvatske škole u Mađarskoj u vlasništvu HDS-a, koji je hrabro krenuo u njezino proširenje. Nije tome bilo davno, negdje prije sedam do osam godina, oni koji su imali viziju budućnosti Hrvata u Mađarskoj, idejno su zacrtali razvoj santovačke hrvatske škole boreći se pri tome s mnogim sumnjama i sumnjičavcima, skepticima i protivnicima te ideje. Da treba i da se isplati biti hrabar, da treba na sebe preuzeti i rizike, pokazuje vrijeme. Koliko smo hrabri zaorati u do sada nezaorano, izgovoriti do sada neizgovoreno, planirati dosad neplanirano te na zdrave temelje postaviti društveni dijalog, zasnovan na potkrijepljenim činjenicama i argumentima za i protiv, idejama, a sve na dobrobit zajednice, hrvatske zajednice u Mađarskoj, na polju očuvanja njezinoga nacionalnog identiteta, u prvom redu kroz materinski jezik, jer sve ostalo tek je popratna pojava.

Branka Pavić-Blažetin

Zgrada undanske škole

Aktualno

Undanska škola: zadržati ali zapriti?

Eržika Pajrić: „Ne kanim vjerovati da ćedu zapriti školu, tako šperam da to neće doйти nigdar...“

Rič je o najmanjoj osnovnoj školi u Gradišću, kade se momentalno podučava 12 dice, od 1. do 4. razreda. Ovde jur od 1989. ljeta u familijarnoj atmosferi teče nastava. Simo se je človik svenek s dobrim srcem vrnuo, pokidob učitelji i učiteljice med školskimi stijenami vidljivo se kreću u zavidnoj harmoniji s dicom. Cijelo školovanje je koncentrirano na sposobnost diteta, iako se djela u spojeni razredi, ovde vrime nije protivnik podučavanja. Održavanje ove ustanove nek ovo ljeto samoupravi stoji kih 15 milijun forintov, a to ni malo za jedno naselje, kade trenutačno živi oko 370 stanovnikov. Suprot toga Undanci još do zadnjega trenutka, iznad moći, su htili zadržati odgojno-obrazovne ustanove. Gvišno je da će ovo malo naselje od dođućega septembra ostati prez čuvarnice, a pravoda se lako more zgodati da će i škola na istu sudbinu zajti. Nesigurnost kot Damoklova sablja visi nad školami malih naselj, a razlogi su poznati: ali pinez nij, ali dice...

U negdašnjoj staroj poštanskoj zgradi, u koj danas naravno jur ne funkcionira pošta, odzada u lipo uređjeni razredi sidu undanski mališani. U septembru simo su se doselila i dica iz čuvarnice. Ovako i odgojiteljice Rita Sipőcz-Preiczter ter Veronika Tot takaj znaju pomagati u školskom djelju. Eržika Pajrić na ljetodan je ovlašćena direktorica ustanove, a polag toga podučava hrvatski i ugarski jezik, nje kolega Gyula Palatin pak predaje matematiku, poznavanje okoliša, pjevanje, tjelesni odgoj i uglavnom fera obdanišće. – *Probali smo tako raspored načinjiti da budemo imali svi glajno ure, da to bude i dicit dobro i nam, ali u maloj školi svenek tribi već djelati nek u veći škola. Sve zadaće moraš napraviti isto tako kot i drugdir, i tako dost čuda pade na jednoga, ali sada imamo sriću kad došli su odgojiteljice u našu zgradu, jer dvi zgrade ne more samouprava plaćati. Odgojiteljica Veronika Tot podučava tehniku i crtanje i ima jednu hrvatsku uru na koj se bavi narodopisom i uči dicit igre, jačke. Jako me veseli da smo to mogli ovako urediti – je predstavila školska peljačica u uvodu našega razgovora koncepciju školskoga djelovanja. U prošli ljeti na Undi su se napisali gradišćanski udžbeniki ter je suradnja s mjenovskom školom u Comeniusovom programu bila peldodavna i odličje vridna. Ovo je bilo svenek gradišćansko-hrvatsko gnjazdo, a zatvaranjem škole pravoda će se ubrziti i asimilacija. – Nažalost, s hrvatskim svako ljeto meru je težji posao jer u obitelji jako malo govoru po hrvatski. Prebrojila sam, med učeniki sve skupa nek četirmi čuju doma hrvatsku rič. U drugi familija je jedan med roditelji svakako Ugar ali su pak svi dvama Ugri, tako ča nauču dica, to zaistinu nauču va školi, a to je dosta malo. Pri uri hasnujemo našu knjigu ku smo napisali s Marijom Fülöp-Huljev, ali i druge knjige, udžbenike pogledamo ako najdemo tote neakovu drugu temu, dobru povidajku, to si isto zamemo ali kopiramo. Pri nas je bio svenek naglasak na gradišćanskom jeziku. Hasnujemo kazete, male crtane filme, dica se uču plesati, i to s velikim veseljem.*

Sve se to more kljetu promijeniti. Kako je rekao i seoski načelnik Franjo Guzmic, na pragu novoga ljeta će se naroditi konačna

Školska direktorica s jedinom učenicom 1. razreda

odluka o daljnjoj sudbini škole. Kako se u toj nesigurnosti more djelati človik kad stalno na to mora misliti da je ovo zadnje ljeto, turobno

je odgovorila školska peljačica: – *Svakidašnje brige nam ovu misao maru odnesu ali čudaputi kad malo vrime na imam doma, onda premišljam, svejedno mi dojde u glavu, kako će biti dalje, kade ćemo si mjesto najti ako ovo zaistinu bude tako da će nam školu zapriti. Obečali su nam mjesto u Horpaču, ali to nek u riči, tako da to još nije gvišno i, bome, bojimo se ar znamo da čuda mladih pedagogov je ki isto tako čekaju na posao, onda nije gvišno da ćedu nas gorizeti ki smo jur prik 50 ljet. Nesigurnost je nutri u svakidašnjem djelovanju i dicit čudakrat kažemo „no dica, ovo nam je zadnje ljeto, ovo smo još dostali za dar!“ Načelnik nam je rekao da je premišljavao kako bi bilo najbolje, mislili su da ćedu kot lani jur zapriti školu, ali onda su pak rekli da svakako bi bilo bolje ako bi dica još mogla biti ovde jedno ljeto, a to je dar i za nas, pedagoge. Od septembra bi imali 11 dice, pet dice će prođti u Horpač u 5. razred krajem školskoga ljeta, a iz čuvarnice bi došli četirmi, prvoškolari. Mala nada još postoji, mi se još malo ufamo. Ja svenek velim mojemu kolegi da ne kanim vjerovati da ćedu zapriti školu, tako šperam da to neće doйти nigdar...*

-Tiho-

Narodnosni dan u Baji

Dio uzvanika i gostiju; u sredini nova županijska referentica za manjine i voditeljica Doma narodnosti u Baji dr. Ildikó Baranyai Ágfalvi

U organizaciji Skupštine Bačko-kiškunske županije, u petak, 14. prosinca 2007. godine, uza svečani program i prijam za uzvanike u Općem prosvjetnom središtu Nijemaca u Mađarskoj upriličen je već tradicionalni Dan manjina. Okupljene je uime domaćina pozdravila ravnateljica njemačkog središta dr. Erzsébet Knáb, koja je na jezicima županijskih manjina svima zaželjela čestit Božić i sretnu Novu godinu. Predstavnik manjinskih samouprava i narodnosnih udruga povodom međunarodnog dana manjina pozdravio je Sándor Rausch, dopredsjednik Županijske skupštine. On je ujedno zahvalio županijskom referentu za manjine i voditelju Narodnosnog doma Istvánu Hajdúu, koji je na toj dužnosti od početka devedesetih pomagao rad manjinskih zajednica, samouprava i udruga, a zbog zdravstvenih razloga sada odlazi u mirovinu. Gospodin Rausch obavijestio je predstavnike manjinskih zajednica kako će njegov posao preuzeti dr. Ildikó Baranyai Ágfalvi, donedavna zamjenica bilježnika Gradske samouprave u Baji. Nakon pozdravnih riječi, u prigodnom kulturnom programu nastupili su: Plesna skupina vrtića i učenici 6. razreda Općega prosvjetnog središta Nijemaca u Mađarskoj, KUD «Veseli Santovci» (Santovo), Crkveni pjevački zbor Animato iz Dudvara (Nemesnádudvar), Slovačka plesna skupina «Duga» (Kiskőrös) i Ciganska kulturna udruga „Neve Serhaja” (Kiskunhalas). Hrvatsku zajednicu u Bačkoj ove godine zastupao je TS „Racke žice” iz Dušnoka, koji je pod vodstvom Grge Kovača izveo nekoliko bunjevačkohrvatskih melodija.

Tekst i slika: S. B.

Hrvatske škole u Podravini

U podravskim školama nastava hrvatskog jezika organizirana je na različite načine: u Martincima se predaje dvojezično, a u Starinu, Lukovišću i Šeljinu postoji predmetna nastava hrvatskoga jezika.

Eleonóra Varga-Kecskés

Mária Csizmadia

Ruža Hideg

U **Martincima** se hrvatski jezik predavao u predmetnoj nastavi do 2004/2005. školske godine, kada se prešlo na dvojezičnu nastavu. Novi oblik nije odmah uveden u svim razredima, već se išlo postupno. Te su godine na dvojezičnu nastavu prešla četiri niža razreda, a u idućem razdoblju svake se godine priključio po jedan viši razred, pa se u ovoj školskoj godini stiglo do 7. razreda. Dvojezičnost, inače, znači da je škola dužna 50% predmeta predavati na hrvatskom jeziku.

Ove godine martinačku osnovnu školu pohađa 88 učenika. Ravnateljica Ruža Hideg je dodala da se broj učenika, nažalost, smanjuje. Prije dvije godine ih je bilo više od 100. U školu dolaze i djeca iz Križevaca. Svi uče hrvatski jezik, ali djeca sa zaostatkom, koja sudjeluju u integriranoj nastavi, ne ocjenjuju se iz tog predmeta. Bolji učenici redovito se spremaju i odlaze na natjecanja u kazivanju stihova ili proze. I u martinačkoj školi se svake godine organizira natjecanje u čast mjesnoga pjesnika Josipa Gujaša

Đuretina. Jednako tako već se uobičajio i tjedan hrvatskoga jezika. Dramska sekcija djeluje povremeno, sastaje se kada se sprema za neku predstavu. Narodni je ples obvezatan za učenike 1-3. razreda, a od 4. do 8. razreda može se birati fakultativno. Zainteresirani se mogu upisati i u pjevački zbor. Plesači su ujedno i članovi kulturno-umjetničkoga društva, koje djeluje u Martincima.

Pedagoški se zbor sastoji od 11 nastavnika. Osim njih još dva pedagoga sa strane predaju pojedine predmete.

Na pitanje o budućnosti škole ravnateljica iznosi nadu da će ona moći nadalje opstati kao samostalna ustanova. Martinčani, također i samouprava, svakako žele održati postignutu razinu nastave hrvatskoga jezika u školi, ne žele se odreći nijednoga, tako ni 7. i 8. razreda. Zasad je broj učenika u tim razredima dovoljan, stoga se ne moraju silom zakona ili zbog pomanjkanja sredstava prenijeti drugamo, ili zatvoriti. Sada već 7 razreda uči dvojezično, što znači da škola za

umalo sve učenike dobiva povećanu potporu od Ministarstva obrazovanja. Ove je godine dodatna svota iznosila nešto više od 18 milijuna forinti, čime je, po ravnateljici, pokriveno 90 posto troškova ustanove.

Što se tiče planova o integracijama, ravnateljica izjavljuje da spajanje sa šeljinskom školom ne bi odgovaralo Martinčanima koji, kako smo već spomenuli, žele zadržati dvojezičnu nastavu i u dva najviša razreda, za što ne bi bilo mogućnosti u Šeljinu. Integracija s pečuškom hrvatskom školom isto tako ne ide jer bi po novim propisima 7. i 8. razred morao putovati u Pečuh. Martinčani su tražili od Hrvatske državne samouprave da preuzme njihovu ustanovu, međutim, saznalo se da bi škola po propisima trebala primati učenike s većeg područja kako bi mogla pripasti HDS-u kao državnoj organizaciji. Što se tiče ljetos rođene zamisli o integraciji podravskih škola u kojima se predaje hrvatski, tu se još čeka na detaljniju izradu projekta. Škola, dakle, mora opstati samostalno, za što zasada, čini se, ima izgleda.

Lukoviška škola u svom sastavu ima vrtić, dom kulture i knjižnicu. Osnovnu školu pohađa 100 učenika, a vrtić 45-ero djece. Osim Lukoviščana djeca dolaze iz Novog Sela, Potonje i Brlobaša. Ravnateljica Eleonóra Varga-Kecskés iznosi isti problem kao i u drugim okolnim selima: osjeća se tendencija smanjenja broja učenika, naime, lani je u Lukovišču bilo još 111 učenika.

Hrvatski se jezik predaje u svakom razredu tjedno četiri sata; osim toga hrvatsko gradivo obrađuje se i na satima plesa i drame te narodopisa. Sva djeca bez iznimke uče hrvatski, čak i ona koja su došla iz neke druge škole. Za njih se priprema poseban program, na temelju kojega se mogu priključiti radu ostale djece.

U okviru škole djeluje i glazbena škola, u

kojoj se predaje frula i truba. Od ove godine ti su sati organizirani u obliku sekcije. Škola je organizirala i više drugih sekcija. Tamburašku pohađaju tri skupine učenika, ukupno 24. Narodni se ples uči u dvije skupine; jednako tako sekcija za moderni ples ima dvije skupine. Škola pokušava na najrazličitije načine sakupiti sredstva za ovu djelatnost, nedavno je čak organiziran i bal na kojem su roditelji i drugi ljudi dobre volje imali prilike darivati sredstva za kružoke.

Škola je ovog ljeta obnovljena pomoću natječaja HEFOP 2.1.5. Bilo je tu između ostalog izmjene prozora, vrata, pa i namještaja. Ravnateljica ipak iznosi da je najveći problem novčana nesigurnost u kojoj se škola nalazi. Broj učenika dovoljan je, pa iz tog razloga ne prijeti zatvaranje, ili odnošenje 7. i 8. razreda. Međutim, normativa od 45 000 Ft po učeniku nije dovoljna. Četiri samouprave žele svakako zadržati školu, i to u ovakvom obliku, samostalnu s naglašenim učenjem hrvatskoga jezika. Naravno, to je i želja same škole, i ako središnji proračun to dopusti, ona će i opstati – naglašava ravnateljica.

Starinsku osnovnu školu pohađa 54 učenika. Osim mještana ovamo dolaze djeca iz Ivanidbe i Šeljina. Taj je broj prilično nizak, ali je sretna okolnost da se ne smanjuje osjetno, već stagnira. Razredi su spojeni po dva: 1. i 3., 2. i 4., 5. i 6. te 7. i 8. U nižim razredima predaju dvije učiteljice, a u višima tri nastavnika. Šesti član kolektiva drži popodnevni boravak za učenike nižih razreda. U tijeku je ostvarenje natječaja putem koga bi škola uposlila pedagoga mentora. Njegov bi zadatak bio pomagati učenicima 7. i 8. razreda u pripremi za prijamne ispite.

Hrvatski se jezik predaje u četiri sata tjedno, s tim da se hrvatski sadržaji obrađuju i na drugim satima, gdje god je to moguće. Više od jednog desetljeća u okviru škole dje-

luje tamburaški sastav Biseri Drave, u kojem se učenici upoznaju s narodnim blagom svojega kraja. Od ove školske godine posredstvom ansambla Baranja učenici nižih i viših razreda tjedno dva puta uče i narodne plesove.

Nedavno su preuređeni bivši nastavnički stanovi koji se nalaze u školskom dvorištu. Tako je lani predan uporabi novi informatički kabinet, a uskoro će u istoj zgradi biti završena i nova blagovaonica.

Na pitanje o budućnosti škole ravnateljica Mária Csizmadia naglašava da Starin može prihvatiti integraciju s hrvatskim školama u bilo kom obliku, koji osigurava opstanak škole u sadašnjem obliku, tj. s osam razreda. Ipak najbolje bi rješenje bilo pripajanje pečuškoj hrvatskoj gimnaziji i osnovnoj školi. U tijeku su i pregovori koji vode u tom smjeru.

U šeljinskoj Osnovnoj školi „Géza Kiss“ od ukupno 330 đaka 113 uči hrvatski jezik. Dosada se radilo u usporednim razredima, na svakoj je godini bio jedan „hrvatski“ i jedan „nehrvatski“ razred. Kako je naglasila ravnateljica škole Zsuzsanna Orlovics, ove je godine škola zbog restriktivnih mjera bila prisiljena spojiti neke usporedne razrede, pa sada imaju samo po jedan 5. i 6. razred, u kojima su učenici koji pohađaju hrvatski jezik svrstani u posebnu skupinu. Jednako tako na prvoj godini nije ustrojen poseban hrvatski razred, tek hrvatska skupina od 12 učenika.

Bilo je nesporazuma i oko učenja stranog jezika, ali je taj problem – kako iznosi ravnateljica – zadovoljavajuće riješen, naime, sada sati hrvatskog jezika ne idu na štetu stranog jezika, nego se dijelom ubrajaju među izborne predmete.

U školi se hrvatski jezik, kako je to i propisano, uči tjedno u četiri sata; osim toga poslijepodne je organizirana i sekcija hrvatskoga jezika, čiji je prvenstveni cilj razvitak komunikativne sposobnosti na hrvatskom jeziku. U drugoj sekciji, koja je uvedena prije nekoliko godina, učenici se pripremaju za jezični ispit iz hrvatskoga. Šeljinci često odlaze na natjecanja u kazivanju stihova, a prošle su godine u školi imali i dramsku sekciju na hrvatskom jeziku. Škola već godinama njeguje dobre prijateljske odnose sa školom iz Grubišnog Polja. U šeljinskoj školi uposlano je tri učitelja/nastavnika hrvatskog jezika, ali ove školske godine od njih samo dvoje predaju hrvatski.

Ravnateljica je na kraju razgovora naglasila da je za njih najveći rezultat nastave hrvatskog jezika to što se u posljednje vrijeme sve više učenika odlučuje za upis u pečušku hrvatsku gimnaziju.

Preustrojavanjem šeljinskih ustanova i dječji je vrtić pripojen osnovnoj školi. U toj ustanovi, kao i dosada, postoje dvije hrvatske skupine, s ukupno 46 djece.

t. k.

Nova ulaganja u Serdahelu

Serdahelska mjesna samouprava, koliko god može, nastoji poboljšati životne uvjete mještana. Vješto iskorištava mogućnosti natječaja raznih fondova, a uz to pomoću svojih prihoda uspijeva ih i sufinancirati. Pod konac studenoga svečano je predana obnovljena liječnička ordinacija, za koju je investiciju dobiveno šest milijuna forinti od Zapadnozadunavskoga regionalnog savjeta, što su mjesna samouprava i kućni liječnik sufinancirali.

Rezanje vrpce u društvu kućnog liječnika

Dr. József Gerencsér, kućni liječnik, smatra da su ovom obnovom ostvareni dobri uvjeti za rad. Obnovljen je sanitarni čvor, koji je dostupan i osobama s kolicima, uređena je soba za mirovanje, koja je dostupnija za hitnu pomoć. S obnovom poboljšani su uvjeti rada te estetičniji je izgled same ordinacije.

Obnovljeni zdravstveni objekt svečano je predao Gábor Világosi, dopredsjednik Parlamenta, spomenuvši zdravstvene reforme u kojima veliku odgovornost imaju i liječnici i bolesnici.

Drugo ulaganje posredno je povezano također sa zdravstvom, naime, otkako se gradi autocesta M7, svakodnevno su prolazili kamioni s golemim teretom šljunka, i taj promet u nekim ulicama vrlo je ometao život mještana. Zbog toga je mjesna samouprava pokušala izboriti da dobije dozvolu za izgradnju priključne ceste na autocestu M7, izvan naselja, preko koje je olakšan prijevoz šljunka. Ulaganje od 9,5 milijuna ostvarila je samouprava iz svojega proračuna, jednako tako i kupnju novog bagera za iskopavanje šljunka, koji je stajao 5,4 milijuna forinti.

Privremeni odvojak predali su parlamentarni zastupnik István Göndör i ravnatelj Dioničkoga društva državnih cesta Zoltán Jakli.

Beta

Intervju

„Dva su uvjeta koja određuju razvoj naselja: odgovarajuća koncepcija, te može li uz nju nabaviti materijalne izvore, odnosno iskoristiti natječaje“

Razgovor sa serdahelskim načelnikom Stjepanom Tišlerom

Usporedimo li fotografije naselja Serdahela prije 18 godina, nećemo vjerovati svojim očima koliko se promijenilo, smanjio se i broj žitelja (s 1425 na 1236). Nešto se ipak nije, a to je osoba načelnika. Prilikom prvih demokratskih izbora za načelnika naselja izabran je Stjepan Tišler i otada obnaša tu dužnost. Unatoč raznim strujanjima, poteškoćama on je nedvojbeno dobio znatnu većinu prilikom svakog izbora.

Stjepan Tišler rođen je u Serdahelu od hrvatskih roditelja; osim četiri godine boravka u Pakši (Paks) i Budimpešti, uvijek je živio u svome rodnom selu, gdje je osnovao obitelj. Otac je dvije kćeri. Kao građevinski inženjer obnašao je dužnost referenta za građevine u serdahelskome mjesnom savjetu, a 1990. g. izabran je za načelnika Serdahela. Pogledamo li koliko novih i obnovljenih objekata se ostvarilo u selu tijekom 18 godina, vidljivo je da načelnik nije prekinuo vezu ni sa svojim zanimanjem.

Razgovor vodila: Bernadeta Blažetin

Načelnik Stjepan Tišler

Mislim da Serdahelci već ne mogu zamisliti drugu osobu na položaju načelnika nego tebe. Je li to bilo tako očito da si stvoren za načelnika?

– Prilikom prvih izbora nisam ni mislio krenuti jer sam mislio da to nije tako lagan posao, međutim, moji prijatelji i društvo s kojima sam igrao nogomet učestalo su me nagovarali. O tome nisam ni razmišljao ozbiljno, no jednom sam im dobacio u šali „Ako mi sakupite prijavne listiće, krenut ću.“ Prije dva dana predaje javili su se s listićima i morao sam ispuniti svoje obećanje. Kada su me izabrali, iznenadio sam se i pomalo bio u tremi, jer čovjek misli da je to vrlo razgranat posao, no s vremenom se uhoda.

Što je do toga vremena tebi značio Serdahel, a što nakon toga kada si postao načelnik?

– Baš prije toga sam se oženio. Svakako sam htio živjeti tu, imao sam prijatelje, svoje društvo, tu sam se dobro osjećao i dobio sam i posao u selu. Serdahel mi je značio život. Kada sam postao načelnik, željno sam htio

raditi na tome da se ovdje poprave uvjeti života. Tjeralo me to da selo izraste iz svoga zaostalog položaja. Tada je bilo mogućnosti da se izgradi infrastruktura, i mi smo gotovo za četiri godine uspjeli izgraditi cijelu infrastrukturu, samo je telefon ostao na petu godinu.

To je bio prvi ciklus, kada su se mnoga naselja razvijala i oko nas, no taj nagli razvoj usporio se na mnogim mjestima, čak je stagnirao, a neka naselja morala su zatvoriti svoje ustanove. Mnogi su se pozivali na Vladu, koja je iz godine u godinu smanjila svoju potporu. U Serdahelu kao da to nije bilo vidljivo jer se razvoj uvijek osjećao. Kako to?

– Dva su uvjeta koja određuju razvoj naselja: odgovarajuća koncepcija, što, moglo bi se reći, svugdje postoji, te može li uz to nabaviti materijalne izvore, odnosno iskoristiti natječaje. Samouprava je dužna održavati svoje ustanove, što je također njezin osnovni zadatak, a osim toga, ako želi da se selo i razvija, mora pronaći i materijalna dobra za natječaje (za svoj udio), a ta materijalna dobra dobro grupirati. Može netko imati takvu koncepciju da gleda samo jedan smjer, bilo koliko to košta, ali može i tako da ima 3-4 zamisli, planova ili projekta za koje može nabaviti materijalne izvore. Nastojao sam raditi prema ovomu zadnjem. Nije baš dobro prihvatiti se ulaganja na teret zaliha samouprave, ako se može dobiti i materijalna potpora. Ako selo iscrpi svoje mogućnost, kojim bi moglo obaviti više ulaganja, već je puno izgubilo. Serdahelska samouprava uvijek ima odjednom više planova, a redosljed je određen prema mogućnostima natjecanja.

Ti si u svome posljednjem promidžbenom materijalu napisao da treba smjeti nešto započeti. Jesi li bio hrabar kod nekih ulaganja? Bilo je takvih situacija da selo nije imalo svoju materijalnu sigurnost?

– Bilo je više takvih. Vrlo malo samouprava ima svoje poduzeće, a mi ga imamo.

Kada smo gradili infrastrukturu, već 1992. g. osnovali smo poduzeće, i ono je radilo određene poslove za vrijeme gradnje crkve, pa kanalizacije, plinovoda, zbog toga smo uspjeli žiteljima uvrstiti plin po povoljnoj cijeni. To poduzeće trebalo je smjeti napraviti, trebali smo kupiti strojeve, što smo kupili na lizing. U prvoj godini sav svoj proračun za unapređenje potrošili smo na kupnju strojeva. Možda smo na to bili prisiljeni jer u ono vrijeme kada su prestali raditi okružni centri, u prednosti su bile one samouprave koje su dotada radile kao područne, a Serdahel kao okružno središte bio je isključen dvije godine iz natječaja, prisiljeni smo bili naći način ostvarivanja svojih planova. Zatim smo kupili zemljište na kojem smo izgradili rudnik šljunka. U tim nastojanjima morali smo se boriti i s politikom, neki su svakako htjeli da nam to ne uspije, tada smo sve svoje zalihe usredotočili na to. Znali smo da će se graditi autocesta i znali smo da treba mnogo šljunka. Mi smo s otvaranjem rudnika željeli dvije stvari napraviti. Voziti šljunak na izgradnju ceste te na mjestu eksploatacije poslije ostvariti rekreacijska jezera i rekreacijski centar. Sada još traje eksploatacija šljunka iz kojeg prihoda osiguramo svoj udio u natječajima, te sufinanciramo svoje ustanove. Tako smo uspjeli sve svoje ustanove: školu, dječji vrtić, ured samouprave, liječničke ordinacije, kapelicu, Fedakovu kuriju obnoviti i izgraditi prekrasnu crkvu, no jedan dio još je preostao kod kurije, ali i sada imamo natječaj na koje rješenje se čeka i radimo na tome da možemo dovršiti obnovu. Sada već mogu reći da imam veliku pomoć i u pisanju natječaja, dok sam ih u početku većinom pisao sam.

Serdahel je prije bio okružno središte, pa je možda imao i prednosti od toga?

– Bilo je olakšanje što smo već imali ustanove, ali problemi su nam nastali zbog raspadanja okružnih ustanova, možda bi bilo bolje rješenje za mikroregiju ako bismo ostavili okružni centar, no nismo se mogli nagoditi. Možda ni ja nisam bio dovoljno naklonjen sporazumu. Nažalost nitko nije pripazio na demografske promjene, koje su poslije utjecale na školu i na vrtić, ali danas gotovo isto tako funkcioniramo: npr. imamo okružno bilježništvo, školu, jer minimalnih racionalnosti treba se držati.

Kao načelnik zadovoljan si samoupravnim sustavom u Mađarskoj?

– Mislim da nisam, jer na nju vrlo utječe politika, to bi se moralo odvijati bez toga. Tu svako ulaganje govori o ljudima, svako ulaganje je zato da se životni uvjeti poboljšaju. Ne bi trebalo da to ovisi o politici.

U Serdahelu, u odnosu na okolna sela, ima i podosta poduzetnika. U tome je također pomogla samouprava?

– Prvo što im je bilo povoljno: zbog izgrađene infrastrukture dobili su dobre uvjete. Samouprava materijalnih mogućnosti za to

Fedakova kurija

nema, ali npr. može dati neke povlastice da se osnuju pogoni, možda smo i mi pomogli u tome da smo osigurali dobre uvjete, te s povlasticom nudili neka zemljišta, jer nova radna mjesta uvijek su u interesu samouprave. I sada su neki pregovori u svezi s izgradnjom novog pogona. Nabavili smo prostor, a u tijeku je planiranje i biranje tehnologije, nabavljena je dozvola i za kredit, po svemu sudeći to ulaganje će se ostvariti. Moći ćemo računati čak i na dvjesto radnih mjesta. To je vrlo dobro za nas i za okolna sela. Budućnost možemo utemeljiti ako imamo mogućnosti i za rad. U Zalskoj županiji Serdahel je među 20 naselja u kojima je nezaposlenost najmanja.

Mislim da to ovisi i o ljudima. Je li?

– Naravno, Serdahelci su vrlo marljivi, čak i umirovljenici dugo rade, gotovo do kraja života.

Spomenuli smo vrlo povoljne uvjete života u Serdahelu, ipak se dosta smanjio broj žitelja. Što su uzroci tomu?

– Prvo, što je uobičajeno u cijeloj zemlji, to je opadanje nataliteta, a drugo je baš povezano s marljivošću ljudi. Roditelji su mnogo radili i kupili stanove za svoju djecu u gradu. Njihova djeca odselila su se tamo, jer lakše je useliti se u ono što je gotovo. Inače mi uvijek nudimo mogućnost gradnje u selu. Uvijek imamo zemljište za izgradnju s komunalijama i s vrlo povoljnim cijenama. Ako netko želi graditi kuću u mjestu, ima mogućnosti.

Čime bi želio ispuniti ovaj mandat?

– Volio bih da se izgradi dom starih jer, prema anketiranju, ima potrebe za to; osigurati radna mjesta za što više žitelja, no volio bih da se i športski i kulturni život oživi. Samoupravi nije zadaća organizirati civilnu sferu, to trebaju pokrenuti mještani. Ukoliko to bude, samouprava će svakako potpomagati.

Na što si najviše ponosan tijekom ovih godina?

– Ima više stvari, no vrlo sam ponosan na crkvu, koja je jedna od najljepših zdanja sela, i koja je izgrađena odista zajedničkim snagama samouprave i žitelja, to je i jedan simbol za to da se ljudi mogu okupiti i pomoći za zajedničku stvar. Serdahelci su vrlo mnogo pomogli i svojim radom, a i materijalno da selo dobije tako lijepu Božju kuću. No, ponosan sam i na obnovljenu školu, na Fedakovu kuriju pa i na manja ulaganja, jer odista smo uložili truda u njih.

Nositi se na paurski način – *Ženska narodna nošnja zapadne Slavonije* – čuvari nacionalnog bogatstva

Spomenik vrijednim rukama

Zahvaljujući kustosici Gradskog muzeja u Novoj Gradiški Vesni Kolić-Klikić, nedavno je tiskana u naslovu označena knjiga velikog formata, ujedno i bogato ilustrirana fotografijama na kojima su snimljeni razni odjevni predmeti u boji, odnosno sa starim crno-bijelim fotografijama snimljenima na prekretnici 19. i 20. stoljeća. Imao sam sreću ovo vrijedno izdanje, kakvo još nije tiskano u Hrvatskoj, dobiti prije nekoliko mjeseci. No novi primjerci stigli su u mađarsku Baranju upravo ovih dana, naime, gospođa Vesna nalazila se u društvu folklornog sustava Trenk, te je hrvatskim ustanovama u Pečuhu, Mohaču i Salanti podarila ovo svoje životno djelo. Kako je riječ o mladoj osobi, nadam se kako će ona svoje kolege, a na radost etnološke struke i znanosti, svojim novim uracima ugodno iznenaditi, dabome i zaljubljenike i poštovatelje hrvatske narodne nošnje i u Slavoniji. Svakako, poslije opisa ženske nošnje trebalo bi da slijedi obrada muške paurske nošnje.

Autorica nam je prigodom susreta rekla:

– Ta je knjiga po mojem osjećaju spomenik svim onim starim bakama i didacima, svim onim vrijednim rukama koje su tkale, koje su vezle i šivale nošnje, krojile... koje su se trudile napraviti nakit koji je bio običajnost u njihovu kraju... koje su nastojale biti što ljepše, posebne u svojoj sredini... To je spomenik svim onim našim precima koje smo dužni poštivati i koje trebamo poštivati jer mi smo njihovi sljedbenici, nasljednici. Oni pak koji dođu iza nas, oni su naši nasljednici. Ako ne sačuvamo našem naraštaju, ne zabilježimo i ne zapišemo i ne tiskamo podatke iz prošlih vremena – mi sad prikupljamo već iz druge ruke, dakle od onih koji se tek sjećaju kako se to radilo, a nisu bili izravno uključeni u tijek – mi nećemo sačuvati naše nacionalno bogatstvo za ona buduća pokoljenja koja dolaze, za te mlade generacije koje više ne znaju ni nazive, ne znaju ni kako se što odijevalo... ne znaju kako je njihova prabaka izgledala kada

nije išla u dućan kupiti tkaninu, nego je proizvodila na tkalačkome stanu uz petrolejku, ili uz voštanicu ili, još gore, uz lojenu svijeću.

Tkanine su dakle sačuvane i u muzejima i kod privatnih vlasnika, no njih nadopunjuju i stare snimke koje su načinjene, recimo, prije sto godina, a govore o načinu odijevanja, o hrvatskoj narodnoj nošnji. U vašoj knjizi i same fotografije su fantastične, recimo mene je osobno očarala snimka neke mlade žene, prave slavonske ljepotice.

– Građa u samoj knjizi popraćena je izložbom, to je bio cijeli projekt, naime, građa je jednim dijelom sačuvana po muzejima, a drugim dijelom nalazi se u privatnom vlasništvu. Moram reći, primjerice, u Požeškoj kotlini još uvijek ima mnogo građe, za razliku od drugih prostora, prostora Pakraca, Novske, Nove Gradiške, gdje ima znatno manje građe. Ali fotografije su osebujan dokument. Fotografija je kao sam dokaz jednog vremena i muzejski predmet u isto vrijeme, ali to je i cijela jedna životna priča, zaustavljeni trenutak kada je ta žena ili muškarac, ili dijete, čak se nađe na tim fotografijama, došao fotografu da se slika u posebnoj prigodi. U to vrijeme, znači na lomu 19-20. stoljeća, čovjek nije imao prilike biti fotografiran u odjeći pri vršenju žita, ili u drugim nekim okolnostima obavljanja posla, ali se je išlo fotografu posebnim prigodama, a bila su to obično vjenčanja, pričest, krizma, zato imamo najviše sačuvane fotografije u svečano odjevenim nošnjama.

Drugi dio koji je nama jako bitan: fotografija je zapravo dokument po kojemu možemo sada, u današnjim uvjetima pokušati rekonstruirati vrijeme koje mi danas ne pamtimo, a pamti ga fotografija, toliko nam je ona značajnija i vrednija.

Đuro Franković

Četrdeset godina Deklaracije za slobodu hrvatskoga jezika

ZAGREB – Matica hrvatska proslavila je 30. studenoga 40. obljetnicu Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga jezika. Na mjestu gdje je prije 40 godina potaknuta i napisana, odakle je na potpisivanje upućena u niz hrvatskih kulturnih ustanova, okruglim je stolom, za kojim se okupilo 20-ak stručnjaka i njezinih kreatora, proslavljena Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskoga jezika. Prije četrdesetljeća taj prekretnički dokument ušao je, rekao je Mirko Peti, ne samo u jezikoslovnu nego i u hrvatsku povijest uopće. Bio je to, dodao je Igor Zidić, glas hrvatskih intelektualaca u obranu prava na drugačije mišljenje, mjesto hrvatskog otpora i razvijanja nacionalne samosvijesti. Unatoč političkim pritiscima i zastrašivanjima, hrvatska je kultura pokazala spremnost da se bori za hrvatski jezik, za hrvatski narod, ali i za hrvatsko moderno društvo. Radoslav Katičić misli da je Deklaracija dotakla bitno pitanje: koji je i kakav je to jezik za koji je tražila ustavni položaj. Što je to hrvatski književni jezik, i danas je otvoreno pitanje. Mi, Hrvati, sasvim dobro osjećamo i znamo po čemu je hrvatski - hrvatski, ali na međunarodnoj, pa i znanstvenoj, jezikoslovnoj sceni još su jake predrasude koje hrvatsku jezičnu samobitnost ne priznaju, odnosno ne uzimaju u obzir povijesni put višedijalekatske sustavne i promjenjive stilizacije hrvatskoga književnog jezika.

(Total Portal)

Trenutak za pjesmu

Mate Meršić Miloradić

Draga braća

1909

Je li bilo preminuto ljeta
Našoj duši najamno i sveto?
Je li bila naša volja jaka
Kot vrloga Božjega vojaka?
Je li srce prez nazlobe bilo,
Boga, sebe, bližnjega ljubilo?
Je li jesmo ponizno trpili
I to, ča smo grihom zaslužili,
I to, čim nas, prez krivice naše,
Ruka Božja mudro skušavaše?
Griha svoga nemirno burkanje
Sam si svaki i sije i žanje!
Nut ovde je opet novo ljeta,
Neka bude obećanje sveto:
Mudrost prava! kriposti spoznavaj!
Volja jaka! vjerno ju zvršavaj!

Mađarska avangarda

Prvoga prosinca u Galeriji „Prica” u Samoboru otvorena je izložba naslova Mađarska avangarda iz fundusa Muzeja Janus Pannonius u Pečuhu. Ostvarena je ona višegodišnjom suradnjom dvaju gradova, Pečuha i Samobora, i dviju galerija: Galerije „Prica” koja djeluje u sklopu Pučkog otvorenog učilišta u Samoboru i Moderne galerije Janus Pannonius iz Pečuha. Autor je izložbe József Sárkány koji je na otvaranju istaknuo kako fundus pečuške galerije čini dvanaest tisuća umjetničkih djela iz razdoblja mađarske avangarde, a za samoborsku izložbu sačinjen je izbor od sedamdeset djela koja na najbolji način predstavljaju avangardni izričaj dvadeset i pet najistaknutijih umjetnika mađarske moderne umjetnosti u razdoblju od 1906. do 1926. godine. Izložbu Mađarska avangarda u Samoboru, koja se može pogledati do 10. veljače 2008. godine, otvorila je zamjenica gradonačelnika grada Samobora Marica Jelinić, a otvaranju su nazočili i Júlia Fabényi, ravnateljica Županijskih muzeja Baranje, Ana-Marija Crnojević, ravnateljica Pučkog otvorenog učilišta u Samoboru, umjetnički voditelj Galerije „Prica” Želimir Košćević te konzul gerant Generalnoga konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu Vesna Njikoš Pečkaj.

Potaknuti revolucionarnim zbivanjima u Rusiji, mađarski umjetnici okupili su se oko Lajosa Kassáka te potaknuli svoj časopis Magyar Aktivizmus (mađarski aktivizam), angažirano djelujući na društvene promjene. Iako su u početku odigrali ključnu medijsku ulogu u širenju novih ideja putem umjetničkog časopisa MA, revolucionarni pokret im je zamjerio preslobodan doživljaj ideje novoga društva, pa su bili prisiljeni napustiti zemlju. Samoborska izložba prati zbivanja od 1906. do 1931. naglašavajući avangardni izričaj u razdoblju od 1915. do 1930. godine. Strogi je to kronološki okvir trajanja avangarde prema definiciji i aktivnostima te je sukladan s trajanjem avangarde u književnosti. Intenzitet avangardnih zbivanja počinje opadati 1926. g., ali i kasnije možemo pratiti pojave značajnih primjera avangarde. Izloženi su radovi dvadeset i pet umjetnika: Béle Czobela, Roberta Berénya, Józsefa Nemesa Lampertha, Valerie Dénes, Sándora Galimbertia, Imrea Szobotke, Huga Scheibera, Lajosa Tihanyia, Jánosa Schadla, Sándora Bortnyika, Lajosa Kassáka, Béle Uitzza, Johana Huga, Farkasa Molnára, Henrika Stefána, Jenő Gábora, Gyule Hincza, Petra Dobrovića, Jánosa Mattisa Teutschta, Gyule Derkovitsa, Istvána Désia Hubera, Aurela Bernátha, Gyule Papa, Lászlóa Moholy-Nagya i Béle Kádára. Izložba pokazuje raznorodne pojave mađarske moderne umjetnosti: postimpresionizam, fovizam, ekspresionizam, kubizam,

kubokonstruktivizam, u radovima utemeljitelja modernoga mađarskog slikarstva. Izbor radova određen je pojmom avangarde u povijesnome smislu. Izostavljeni su primjeri postavangarde ili njezinih refleksija. No predstavljena su najbolja dostupna ostvarenja najistaknutijih umjetnika u razdoblju od 1906. do 1931. godine, što uključuje i značajne primjere protoavangarde. Izložba ističe i značaj grafičke umjetnosti, crteža kao osnove svega, umjetničke grafike per se i one u službi propagande. Značajna je tvrdnja mađarske teoretičarke Júlie Szabó da su mnogi avangardni umjetnici vjerovali u moć svoje umjetnosti kao oruđa, ili oružja društvenih promjena. Sukladno tome javlja se i odgovornost, samosvijest i vjera u sposobnost umjetnosti da oblikuje duh vremena. No, za razliku od samosvijesti prve avangardne skupine „Osmerica”, formirane 1909. pod izvornim nazivom „Istraživači” (Károly Kernstok, Berény, Cigány, Czobel, Márffy, Orbán, Por, Tihany), druga generacija mađarskih aktivista – MA – samouvjerenom proglašava: „Neka krutom istinom sadašnjosti postane činjenica da je život podređen umjetnikovu stvaralačkom geniju”, izriče Lajos Kassák. Mađarska nam avangarda pokazuje bogatu raznolikost pristupa problemu novoga slikarstva. Raznolikost likovnih jezika ili -izama, ako ih želimo stilski odrediti, potvrdila je prisutnost u suvremenim umjetničkim zbivanjima Europe. Izvornim djelima obogatila je mađarsku umjetničku kulturu i dala značajan doprinos modernom slikarstvu i avangardnoj umjetnosti. Usprkos egzilu i dinamičnom razilaženju u nove frakcije, mađarska avangarda trajala je duže od ostalih srodnih pokreta srednje i istočne Europe. Obuhvaćajući sve značajne stilske pravce početka 20. stoljeća,

ona je povijesna u smislu izvora, suvereno prateći zbivanja na svjetskoj umjetničkoj sceni. Avangarda je dvadesetih godina u Mađarskoj doživjela svoj kraj. Tek je u stvaralaštvu nekolicine umjetnika, kao kod, primjerice, Istvána Désia Hubera, ili jednog od najvećih slikara između dva svjetska rata, Gyule Derkovitsa, žar avangarde nastavio tinjati.

bpb

Nagrada za manjine dr. Ivanu Vaciću

Povodom Dana grada, u subotu, 15. prosinca, u Baji su svečano uručena gradska odličja za 2007. godinu. Nagrada za nacionalne manjine ove godine dodijeljena je umirov-

ljenom liječniku dr. Ivanu Vaciću, prvom predsjedniku Hrvatske manjinske samouprave grada Baje, zastupniku hrvatske manjine u Gradskom vijeću od 1998. do 2006. godine, savjetniku za manjine pri gradskome vijeću, dugogodišnjemu crkvenom odborniku župe Svetog Antuna Padovanskog i članu vodstva Bajske bunjevačke čitaonice, za istaknuti rad na društvenom i kulturnom polju hrvatske zajednice grada Baje.

Tekst i slika: S. B.

Bogatstvo...

Jedan od naših bačkih slikara Stipan Kubatov, rodom bunjevački Hrvat iz Gare, 8. prosinca slavio je 88. rođendan. Povodom izložbe bačkih hrvatskih slikara, u okviru kojega su izloženi i njegovi radovi, čestitali su mu predsjednik SHM-a Joso Ostrogonac i predsjednik Hrvatske državne samouprave Mišo Hepp

Kod senandrijskih Hrvata

Veleposlanika Republike Hrvatske u Budimpešti, gosp. Ivana Bandića, atašea za medije, kulturna i narodnosna pitanja, gđu Nedu Milišić te predsjednika Hrvatske državne samouprave, gosp. Mišu Heppa, 3. prosinca u središtu gradske samouprave primili su načelnik grada Senandrije dr. Ferenc Dietz i bilježnica dr. Ildikó Molnár.

Svrha posjeta bila je upoznavanje djelatnosti tamošnje hrvatske samouprave, na čijem je čelu Katalin Szautner, a ostala tri člana vodstva su Veronika Burić, Andrija Veselić i Ivan Valentin.

Gosp. Bandić sa zadovoljstvom je konstatirao da u gradu umjetnika može pozdraviti malu hrvatsku zajednicu koja sebe, prema svojim korijenima, drži Dalmatincima i koja, kako reče domaćin, također aktivno sudjeluje u mjesnome kulturnom životu. Naime, dogođine grad na Dunavu slaviti će 50. obljetnicu održavanja Senandrijskog ljeta, u sklopu kojega se priređuje Ivanjdan sa svojim starodrevnim običajima. Gradska je samouprava ove godine, uz državnu pomoć od 640 tisuća forinti za sve manjinske samouprave, podržavala i hrvatsku s 50 tisuća forinti. Budući da je postojeća suradnja sa zbratimljenim hrvatskim Starim Gradom tek formalna, veleposlanik Bandić je radi njezina unapređivanja ponudio pomoć.

Tijekom razmjene mišljenja gosp. Hepp također je izrazio mogućnosti pružanja pomoći uza želju da i naša senandrijska samouprava bude uključena u krivotok sveopćih domaćih hrvatskih programa. Naveo je i mogućnosti koje pruža Zaklada za nacionalne i etničke manjine u Mađarskoj. Senandrijska samouprava trebala bi biti aktivnija i u tome pogledu.

Domaćini su naveli i nove mogućnosti koje bi se vezale uza spomenutu 50. obljetnicu kada bi, povodom 500. obljetnice rođenja hrvatskog dramopisca Marina Držića, u gradu gostovalo dramsko kazalište iz Dubrovnika i predstavilo njegovo djelo Dundo Maroje.

Djelatnica gradskoga Prosvjetnog središta Kata Franković-Marković, posredstvom koje je i ustrojen taj susret, okupljenim senandrijskim Hrvatima – među kojima je bila i neumorna Eva Drobilić-Tüskés, zahvaljujući kojoj su 1970-ih godina obnovljeni dalmatinski običaji i klupski život u tome gradu – predstavila je goste iz hrvatskoga veleposlanika i predsjednika HDS-a.

Pozdravljajući domaće Hrvate, gosp. Bandić rekao je: „Ja ne znam toliko mađarski, vi pak ne znate toliko hrvatski da bismo se dobro razumjeli. Od srca vas pozdravljam jer sam čuo da u vašemu gradu postoje, žive korijeni iz Dalmacije, korijeni iz Hrvatske. Posebno zahvaljujem Katerini što se možemo ovdje predstaviti. Taj sam susret prihvatio vrlo rado i u svoje i u ime mojih suradnika. Ovdje se nalazimo s namjerom da – naravno, s vašom zajedničkom željom – uspostavimo življe veze s našim veleposlanstvom pa i prvim čovjekom Hrvatske državne samouprave, gosp. Mišom Heppom. Ono što bih vam želio poručiti, vrlo otvoreno, svojim sunarodnjacima, čiji korijeni vuku iz hrvatskih krajeva, Dalmacije, jest uspostavljanje i realiziranje daljnjih dobrih prijateljskih i radnih odnosa. Dakle, nisam došao među vas da vam objašnjavam tko ste i što ste. Vi to vrlo dobro znate. Ako vi u duši, u srcu nosite dio tih korijena, te kulture, tradicija s Hrvatskom, evo, tu smo da zajednički uradimo što treba i što se sve može. Nismo došli ekskluzivno da bismo nekog željeli da bude Hrvat, nego da se sporazumijemo. Ono što mi se činilo korisnim, i prema razgovorima s

gradonačelnikom grada gosp. Ferencom Dietzom, za budućnost, ako tu postoji mala zajednica koja ima korijene iz Dalmacije, onda je to još jedan dodatan razlog da se Senandriji povežu sa Starim Gradom, baš kao i vi pojedinačno s ljudima iz Hrvatske, ako imate kakvu želju. Imate dvojna vrata, i kroz koja god idete, dobro ste nam došli i do Veleposlanstva kao i u Hrvatskoj državnoj samoupravi. Dobro ste došli kad god mislite na neku inicijativu koja je korisna, vrlo rado ćemo je podijeliti i pokušati pokrenuti s vama zajedno. Još jednom svima vama hvala što ste se okupili te da sam imao čast da vas upoznam na prvi pogled, što bismo rekli, bit će mi drago da se ovi kontakti nastave i da ova naša zajednička želja iznjedri nešto konkretno u tome pravcu – rekao je na koncu gosp. Ivan Bandić predavši svakome poklončiče koji potječu iz pradomovine Dalmacije.

Mišo Hepp također je naglasio važnost podrške i suradnje, što je i gradonačelnik podržao.

Predočene hrvatske tiskovine i izdanja, među kojima se ističe molitvenik iz 19. st., svjedoče o dubokim korijenima ovdašnjih Hrvata. Bilo je riječi i o povijesnoj građi što ju je sastavila muzeologinja dr. Katalin Szentendrei-Katona, pod naslovom „Povijest doselidbe Dalmatinaca“, koju je lektorirao muzeolog i etnograf dr. Đuro Šarošac iz Mohača.

Predstavljena je i Kata Gubrinški-Takács, bivša hrvatska odgojiteljica iz obližnjeg Pomaza, koja je također spremna na pružanje pomoći, napose glede podučavanja hrvatskoga jezika.

Marko Dekić

„Luč” u budimpeštanskoj Palači umjetnosti

U povodu svjetskog Dana plesa, odnosno u čast 50. obljetnice stvaralaštva koreografa, zaslužnog umjetnika Antuna Kričkovića, 28. travnja u budimskom Vigadóu, u okviru suvremene folklorne plesno-kazališne premijere pod nazivom «Formacije shvaćanja», u izvođenju Hrvatskog umjetničkog plesnog ansambla „Luč” održana je predstava njegovih starijih i novijih koreografija.

photo by Zoltan Schmid © 2007

„Umjetnik se pri stvaranju pokušava racionalno odnositi prema nastalom djelu, ali je on emotivno također vezan za njega. Ovo je manje uočljivo na postmodernim proznim ostvarenjima složenim na striktno racionalan način, u kojima je svaki pojedini vezni odmjeren na apotekarskoj vagi i svjesno unošen u tekst (premda je na paradoksan način promišljena lišenost emocija i sama emotivna značajka). Ples, međutim, nikad ne oskudijeva u emocijama! Antun Kričković pripada među stvaratelje koji se nikad nisu stidjeli izraziti svoje najžustrije, vruće emocije, a i one najintimnije, plahe, Bogu ugodne”, rekao je o koreografu dr. Dinko Šokčević. Da je autor u navedenim sagledavanjima u potpunosti u pravu, ništa bolje ne svjedoči negoli veličanstvena i nezaboravna predstava ansambla „Luč”, održana 2. prosinca 2007. godine, u svetištu mađarske suvremene kulture, u Palači umjetnosti.

Pred dupke punom dvoranom, predstava „Luči”, s naslovom „Pokreti spoznaje” u prvome dijelu otpočela je s plesovima mediteranskih naroda. Solo su plesali: Jelena Gorjanac, Dejan Šimon i Marko Poljanec. Posebnost su predstavljali učenici osnovne škole (njih tridesetak bosonogih) koji su izveli koreografiju Marije Silčanov-Kričković: Dječja svadbena igra iz Zale. Plesna kompozicija „Dodole – molitva za kišu”, uz glazbenu pratnju sastava „Vujčić”. Ulogu solistice otplesala je Ana Slanjinka, a vraća Dorina Tar. Omladinska plesna skupina

„Tamburica” predstavila se s Gradišćanskim jastučnim plesom. Ugodno nas je iznenadila i vokalna solistica Erika Frei koja je interpretirala pregršt arhaičnih hrvatskih narodnih pjesama. „Bunjevački svatovac” bio je završnica prvoga dijela programa. Solo su plesali: Dorina Tar, Marko Poljanec, Jelena Gorjanac, Dejan Šimon, Dávid Tomka i János Molnár.

Drugi dio večeri posvećen je starijim i novonastalim umjetničkim plesnim djelima koreografa (ovoga puta i redatelja) Antuna Kričkovića. Agnus Dei – Jaganče Božje posvećeno je uspomeni etnomuzikologa, skladatelja Zoltána Kodályya. U krugu vješćih plesača, solo je plesala Estera Puncman.

„Nebeski znak” sačinjen je od oratorijskog ulomka zagrebačkoga Državnog ansambla „Lado”, a izveo ga je ženski plesni zbor „Luči”. Umjetničko djelo „Samoća” temelji se na Vivaldievoj i gregorijanskoj glazbi. Solo je plesala također Estera Puncman.

Na kraju večeri slijedilo je Kričkovićevo grandiozno umjetničko djelo posvećeno hrvatskom pjesniku Silviju Strahimiru Kranjčeviću: Lucidum intervallum – Put u svjetlost. Scenarij koreografije ostvario je prof. dr. Stjepan Lukač. Solo su plesali János Molnár, Dejan Šimon, Marko Poljanec i Ana Slanjinka.

Bila je to, nesporno, veličanstvena i nezaboravna večer za sve gledatelje, koji su sve točke naših umjetnika pratili s užitkom i nagrađivali burnim pljeskom.

m. d.

Mistika i zadivljenost tradicijom Josipa Zankija

U Galeriji Csopor(t) Horda u pečuškom Hrvatskom kazalištu 13. prosinca, na blagdan Svete Lucije, akademski slikar, grafičar Josip Zanki imao je otvaranje svoje prve samostalne izložbe u Pečuhu i Mađarskoj. Ovaj zanimljivi postav može se pogledati u spomenutoj galeriji do 15. siječnja.

Josip Zanki rođen je 1969. godine u Zadru. Odrastao je u selu Privlaci, sjeverozapadno od Zadra, u ribarsko-ratarskoj obitelji. Na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, u klasi profesora Miroslava Šuteja, diplomirao je 1994. godine s temom iz teorije *Misticizam u umjetničkoj praksi J. Beuysa*, i eksperimentalnim grafičkim ciklusom *Machine nuove*, usredotočeno na istraživanja renesansnoga znanstvenika Fausta Vrančića. Javno djeluje od 1986. godine na područjima instalacije, performanse, eksperimentalnog filma i videa te istraživanja grafičkih medija. Za svoj rad više je puta nagrađivan. Živi i radi u Zagrebu. U svome grafičkom iskazu Zanki je posegnuo za inspirativnim blagodatima rodnoga kraja – mitskih planina Velebita i kraljevskoga grada Nina – koji mu je poslužio kao polazište za fantastične i mistične vizije. Tradicija i izvornost isprepleću se s mitologijom novoga. Gigantomahije patuljaka i drugih fantastičnih bića sa životinjskim obilježjima, te radovi koji počivaju na drevnoj simboličkoj tradiciji judaizma i kršćanstva, momenti su uzbudljivih vizualnih kvaliteta, ali i one duhovne – pišu o grafičkome svijetu Josipa Zankija hrvatski kritičari dodajući kako je on svojoj umjetnosti zadao čvrsta pravila, snažne, utvrđene norme. Pravila su bezuvjetna i ne podliježu sumnji: postoji sedam slika, stupnjeva ili etapa, element ponavljanja, element izuzetnosti i na kraju element slobodnoga djelovanja. Od estetičkog ili mističkog, u svakom slučaju nelogičnog opažanja kozmičkog reda, nastaje kulturna igra Postanka. Hermetičnost je razbijena likovnim prikazivanjem. Narativnost je kod Zankija mala varka. Promatrača navede na vjerovanje u predočenu priču, nahrani ga njome, namami na gledanje i čuđenje, povede u labirint duhovnog puta. Ritualno ponavljanje, cikličnost, zakračunavanje, sve su to putovi preobrazbe nečega što poznajemo, a što postaje dio nove sintakse jedne dosljedne morfologije. Genius loci može biti važan u takvoj umjetnosti – pred nama je umjetnik koji civilizacijski pripada mediteranskome krugu onoga Sredozemlja na koji se kulturno spušta Srednja Europa. Potrebno je samo naći nit smisla, i stići ćemo kroz nataložene slojeve do arhetipa. Cjelokupna se Zankijeva umjetnost izdvaja od uobičajene, svjetovne. Ona je sinkretična, nastala na teozofskim temeljima. Kodirana je i tajna, i traži objašnjenje. Pripriemila: bpb

Pjesnički most između matice i dijaspore

X. zbornik poezije pjesnika iz domovine i iseljeničtva „Odbljesci kruga” iz rešeteračke radionice

Književno-likovno društvo „Rešetari” iz Rešetara, u organizaciji Hrvatskoga kluba Augusta Šenoae predstavilo je svoj zbornik pjesničkih radova „Odbljesci kruga” u Pečuhu. Knjigu je izdalo Društvo uz pokroviteljstvo Hrvatske matice iseljenika i Brodsko-posavske županije te pomoću Općine Rešetari i turističke zajednice županijske. Predstavljanje u Pečuhu bilo je 12. prosinca, a ovogodišnji zbornik radova pjesnika iz domovine i iseljeničtva, koji su se okupili u rujnu na Rešetarskom susretu pjesnika u Rešetarima, predstavili su izbornici mr. Stjepan Blažetin, profesor na Sveučilištu u Pečuhu, mr. Ivan Slišurić, književnik iz Nove Gradiške, i urednik Ivan De Villa.

Od „Šapata srca”, prvoga zbornika iz 1998. godine, preko „Izvoru na dnu duše”, zbornika u kojem se javlja i sedam autora iz Mađarske, deset zbornika do posljednjega s naslovom „Odbljesci kruga” na putu ukorićenja pjesnika koji njeguju materinski jezik u domovini i iseljeničtvu. Zasluga je to KLD Rešetari i njegova neumornog pokretača Ivana De Ville, koji suradnju s Hrvatima u Mađarskoj ostvaruje već više desetljeća. Tako je umalo ostalo nezabilježeno u našoj sredini kako je upravo to društvo poklonilo velik broj slika Kulturno-prosvjetnom centru i odmaralištu na otoku Pagu te sprema pokloniti jednako tako poviše knjiga u skoroj budućnosti nekoj od naših ustanova. Suradnja s izbornicima rešeteračkih zbornika pjesama, s Đurom Vidmarovićem, Ivanom Slišurićem i Stjepanom Blažetinom, zaslužna je za visoki estetski dojam koji ostavljaju zbirke iz Rešetara, naglasio je njihov urednik Ivan De Villa najavljujući nove planove i projekte, kao što je izdavanje antologijske zbirke pjesama pokojnoga pjesnika iz Mađarske Stipana Blažetina te zbornik pjesništva djece iz domovine i iseljeničtva, koji bi se prvi put nakon javnog natječaja objavio u 2008. godini. Rešetarci njeguju pjesničku riječ u najširem smislu, brinu se pri tome za Hrvate izvan domovine, čemu su dokaz izdani zbornici pjesama, te tako stvaraju prividan prostor zajedništva u jeziku i slobodu jezika, dok se istodobno pjesnički amaterizam, ukoričen u zbornicima, susreće s formiranim pjesničkim ličnostima i profesionalnim književnicima koji su također zastupljeni u zborniku, naglasio je na pečuškom predstavljanju Stjepan Blažetin, a sve to kroz tradicionalne teme domoljublja i ljubavi. Priredba je ostvarena uz potporu Javne zaklade za nacionalne i etničke manjine, a sudjelovala joj je, između ostalih, u ime Generalnoga konzulata Republike Hrvatske u Pečuhu treći konzul Katja Bakija.

bpb

Međunarodna konferencija – izmijenjena su iskustva stručnjaka

Mogućnosti povratka u svijet rada osoba s invaliditetom

U organizaciji pečuškoga Zavoda za zapošljavanje Regije južnog Zadunavlja, u Tengeri (Tolnanska županija) 26. i 27. studenog održana je međunarodna konferencija o mogućnostima povratka u svijet rada osoba s invaliditetom, a kojoj su, osim domaćih stručnjaka, sudjelovali i stručnjaci iz Italije, Njemačke i Hrvatske. O hrvatskim iskustvima izlaganje je održala Mirjana Sudar, viša suradnica Podružne službe za zapošljavanje u Osijeku. Skupu je nazočio i Anto Barukčić, pročelnik ove ustanove, diplomirani pravnik, koga smo zamolili za intervju.

Koji bi bili vaši dojmovi s ove međunarodne konferencije o zapošljavanju osoba s invaliditetom?

– Prvo, na konferenciji bilo je izuzetno zanimljivo gledati mogućnosti zapošljavanja osoba s invaliditetom, to su osobe koje imaju bilo kakve smetnje. Mi ćemo pokupiti iskustva kolega iz Mađarske, Italije i Njemačke te ćemo svojim pretpostavljenima, ponajprije ravnateljici, predložiti cjelovite materijale i pokušati izvući što je najbolje za invalide u Hrvatskoj. Istovremeno ćemo i predstaviti svoja iskustva koja imamo u radu s invalidnim osobama, prije svega kroz profesionalnu orijentaciju s takvim osobama.

Mađari na sličan način rade, pretpostavljam baš kao i vi, naime, i oni se oslanjaju na njemačka, nizozemska, belgijska iskustva, a danas imamo izlagače iz Italije, Njemačke i Hrvatske. No osim ovoga suradnja unazad više vremena postoji već između Zavoda za zapošljavanje Regije južnog Zadunavlja u Pečuhu i vaše Podružne službe za zapošljavanje u Osijeku.

– Upravo tako. Osim bilateralne suradnje surađujemo i na dva konkretna projekta, to je biljna mreža i panonski turizam, i osposobljavamo teže zapošljive osobe. U biljnoj mreži odvija se otkup i proizvodnja ljekovitog bilja da bismo povećali svoju zapošljivost i

konkurentnost na tržištu rada. Kroz panonski turizam pak osposobljavamo vlasnike obiteljskih turističkih gospodarstava ili onih koji planiraju baviti se seoskim turizmom, s obzirom da je to područje Slavonije i Baranje još u začecima, no ima veliku budućnost.

Redovito održavate sastanke, naime, nakon ostvarenja projekta o biljnoj mreži, odnosno ona je još uvijek u tijeku, na tapetu je seoski turizam o kojem svoja iskustva izmjenjujete od rujna.

– Biljna mreža za hrvatsku stranu još uvijek traje, i trajat će do rujna iduće godine, gdje bivše kolege, partneri iz Mađarske upoznaju se s dostignućima samog projekta i provedbe projekta, dok je istovremeno i naša obveza predviđena od strane Europske unije da se redovito održavaju upravljački odbori Biljne mreže i Panonskog turizma, i Zavoda za zapošljavanje i nacionalnih i pridruženih partnera.

Može li se računati novčanim izvorima, potporom, odnosno sufinanciranjem Europske unije?

– Dapače, ovo se financira dobrim dijelom iz sredstava Europske unije, a u lipnju kreće novi fond, na koji računamo, a koji će jako mnogo sredstava dobiti upravo zahvaljujući suradnji hrvatskih i mađarskih zavoda za zapošljavanje. Đuro Franković

Pedeseta obljetnica smrti Marije Jurić Zagorke

Povodom 50. godišnjice smrti, Marije Jurić Zagorke, od 26. studenog do 2. prosinca 2007. u Centru za ženske studije u Zagrebu, održao se znanstveni skup o Zagorkinu književnom, novinarskom i društveno-kulturnom radu. Skup su zajednički organizirali Centar za ženske studije i Odsjek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Dana 28. studenog održao se i okrugli stol s temom rodno osviještena politike i feminizma, povezanosti ženskoga stvaralaštva i aktivizma, odnosno politike ravnopravnosti spolova u kulturi i medijima.

Marija Jurić Zagorka prva je politička novinarka u jugoistočnoj Europi početkom 20. stoljeća, a Lydia Sklevicky nazvala ju je i

„patuljastom amazonkom hrvatskog feminizma”. Njezin profesionalni novinarski rad bitno je vrednovan tek šezdesetih godina 20. stoljeća, pa se sedamdesetih objavljuju njezina Sabrana djela. Osamdesetih je vrednovana kao značajna književnica za povijest nacionalne književnosti, a jačanjem feminizma kao novoga socijalnog i društvenog pokreta, dolazi i do prve feminističke recepcije. Njezini najpoznatiji romani, poput „Gričke vještice”, „Gordane”, „Plamenih inkvizitora” i „Kćeri Lotrščaka”, rado su čitani i danas. Ne dočekavši zaslužene počasti koje su uslijedile tek nakon njezine smrti, Zagorka je umrla 29. studenoga 1957. godine u Zagrebu. (www.culturenet.hr)

Zanimljivosti

Najstarija Biblija

pronađena je 1947. g. u špilji nedaleko od Mrtvog mora. Ti svici bili su zamotani u vrčevima.

Prva hidroelektrična centrala

izgrađena je na rijeci Rance u Francuskoj. Obala te rijeke ima velik plimni raspon.

Prva piramida

je stubasta piramida kod Sakkare. Projektirao ju je oko 2 500. g. pr. n. e. Imhotep, liječnik kralja Zosera. Visoka je 60-ak metara.

Prva tiskana knjiga

načinjena je oko 868. g u Kini, a riječ je o knjizi „Dijamantna Sutra”. Tiskana je ručno, drvenim blokovima. U 15. st. Nijemac Johannes Gutenberg izumio je tiskarski stroj.

Prva abeceda

Nakon slikovnog pisma, kojim su se služili narodi Babilona, Kine i Egipta, još prije oko 6 000 godina, Feničani su oko 1500. g. pr. n. e. izmislili abecedu koja se temeljila na zvukovima. Bila je to preteča današnje abeceda.

Sedam svjetskih čuda

Egipatske piramide, jedine sačuvane od svih svjetskih čuda.

Seramidini viseći vrtovi na području današnjeg Iraka.

Fidijin kip Zeusa u Olimpiji, stajao je u Grčkoj gdje su održane prve olimpijske igre. Bio je visok 12 m, izgrađen je od bjelokosti, zlata i dragog kamenja.

Artemizij, veliki mramorni hram u Efezu, u današnjoj Turskoj.

Mauzolej, grobnica kralja Mauzola, u Turskoj.

Rodski kolos, divovski kip na istoimenom otoku.

Faros, egipatski svjetionik visok 122 m.

Izradila: Dijana Kovaci
iz Ficehaza

Harry Potter i darovi smrti – na hrvatskom već objavljeno

Pred Harryem Potterom nalazi se mračan i naizgled nemoguć zadatak: pronaći i uništiti Voldemortove preostale horkrukse. Nikada se Harry nije osjećao toliko osamljenim niti se suočio sa sudbinom toliko ispunjenom neizvjesnošću. No, morat će skupiti snage i prevladati brojne opasnosti, od Voldemorta do najstrašnije od svih – gubitka vjere u samoga sebe... U sedmom, posljednjem dijelu jednog od najomiljenijih književnih serijala svih vremena J. K. Rowling spektakularno će nam otkriti odgovore na mnoga pitanja koja obožavatelji njezinih djela čekaju godinama. Očaravajuća narativnost, nenadani obrati i čarolija koja nam je odavno zarobila srce, potvrđuju ovu autoricu kao jednu od najvrvnijih pripovjedačica, a njezine knjige o čarobnjaku Harryu Potteru kao štivo koje ćemo čitati uvijek iznova. Hrvatski prijevod djelo je Dubravke Petrović, a likovna oprema američke ilustratorice Mary GrandPre.

Uspjesi Orkestra „Vizin”

I dok napišemo jednu vijest o uspjesima, naravno stručnim, Orkestra „Vizin”, već saznajemo za drugu. Na raspisani natječaj budimske glazbene kuće Fonó prijavio se i taj orkestar i, naravno, pobijedio. Natjecanje je održano 8. prosinca pred ocjeniteljskim sudom što su ga činili Lajos Hollókői, Zoltán Krulik, Mihály Dresch, Ferenc Sebő. „Vizinovi” su se natjecali s podravskim i hrvatskim melodijama iz okolice Pečuha. O kakvu se to natjecanju, natječaju radi? Festival i natjecanje su otkrivanje mladih nadarenih glazbenika i njihovo predstavljanje. Natječaj je javan, a cilj je pružiti priliku tek utemeljenim sastavima, orkestrima koji su utemeljeni prije nekoliko godina, a sve u radi davanja javnosti njihovu radu i izgrađivanju potencijalne publike te povezivanja s njom, a ne u posljednjem redu posrijedi je stručno nadmetanje unutar festivala i natjecanja. Natječe se u kategoriji narodne i svjetske glazbe te džeza. Da bi se moglo sudjelovati, potrebno je udovoljiti zahtjevima. Najmanje dva, po mogućnosti različita karaktera, glazbenog materijala u bilo kojoj formi (mp3, wav...), i to na CD. Pristigli materijal ocjenjuje stručni sud i bira ga po stručnim kriterijima. Nakon kvalifikacija, pozivaju se najbolji na festival što ga organizira glazbena kuća Fonó.

U kategoriji pučke glazbe prvo mjesto pripalo je Orkestru „Vizin”, a nagrada je jednosatni koncert i tonska snimka negdje u veljači 2008. godine.

OSIJEK – Godišnja znanstveno-kazališna manifestacija, posvećena Miroslavu Krležu, najistaknutijemu hrvatskom književniku 20. stoljeća, održana je u Osijeku od 11. do 14. prosinca. Uza znanstveno savjetovanje na temu hrvatske dramske književnosti i kazališta, svake se godine redovito održava smotra kazališnih predstava rađenih prema dramskim tekstovima Miroslava Krleže i drugih, osobito suvremenih hrvatskih pisaca. Tu su i prateći programi: izložbe, predavanja, prikazi knjiga itd. Ovogodišnje znanstveno savjetovanje, pod nazivom Povijest, teorija i praksa – hrvatska dramska književnost i kazalište, posvećeno je stotoj obljetnici Hrvatskoga narodnog kazališta u Osijeku. U okviru 18. Krležinih dana prikazane su tri dramske predstave: Bez trećega Milana Begovića u izvedbi HNK iz Splita, Hasanaginica HNK iz Zagreba te Bljesak zlatnog zuba Mate Matišića u izvedbi HNK iz Mostara.

Kutjevačko vinogorje predstavljeno u Pečuhu

Dolaskom cistercita 1232. godine na padine Krndije, utemeljeno je naselje Kutjevo, počelo se razvijati vinogradarstvo i osnivati podrumi – reče na predstavljanju Kutjeva d. d. u Hrvatskome klubu Augusta Šenoe 13. prosinca Drago Kunski. Naime, u organizaciji Udruge hrvatskih vinogradara u Mađarskoj i Hrvatskoga kluba priređena je već tradicionalna izložba hrvatskih vina uz blagdan Svete Lucije i predstavljanje jednog od istaknutih hrvatskih proizvođača vina uz kušanje njegova vina. Ovoga puta bilo je to Kutjevo d. d. sa svojim izvrsnim vinima. Od Graševine, Rajnskog rizlinga, Pinoa sivog, Chardonnay, Traminca, Sauvignona do Ledenog vina, i ekskluzivnih sorti vina iz serije de Gotho, Merlot, Graševina, Maxim, Chardonnay. Izložbu i kušanje hrvatskih vina pozdravio je Mišo Šarošćac, voditelj Kluba, a otvorio ju je Mišo Hepp, predsjednik Hrvatske državne samouprave. Priredba je ostvarena uz pomoć Javne zaklade za nacionalne i etničke manjine, Hrvatske turističke zajednice predstavništva u Budim-pešti, Kadia Hús Kft. i gđe Kovács.

Kutjevačko vinogorje pod proizvodnjom ima 800-ak ha vinograda, od čega je u vlasništvu Kutjevačkog podruma 400-ak ha. To vinogorje leži na južnim padinama Papuka i Krndije, većinom na blago nagnutim terenima nadmorske visine do 200 m, a rjeđe na niskome brdovitom terenu, na kojem se vinogradi penju i do 300 m nadmorske visine. Vinogradarski položaji uglavnom su smješteni južno. U klimatskom pogledu za kutjevačko vinogorje karakteristične su srednje vrijednosti kontinentalne vlažne odnosno poluvlažne klime. Srednja godišnja temperatura zraka iznosi 10,4 °C, a jeseni su uvijek nešto toplije od proljeća. Broj dana u godini s temperaturom višom od 10 °C iznosi 193, a zbroj temperatura u tom razdoblju je 3167 °C. U vegetacijskom razdoblju u Požeškoj kotlini padne 413 mm oborina, odnosno 55% od ukupne godišnje količine oborina, stoga vinova loza vrlo rijetko strada od suše. Kutje-

vačko vinogorje nalazi se u zoni pepeljuse, na tlima nastalim na matičnoj podlozi kiselih trošnih stijena. Novi vinogradi Kutjevačkog podruma podignuti su na tipičnoj pepeljuši dubljeg profila s gotovo optimalnim sadržajem humusa za uzgoj vinove loze. Najbolji vinogradarski položaji u kutjevačkom vinogorju jesu Vinkomir, Hrnjevac i Vetovo. Od grožđa uzgajaju se pretežito bijele vinske sorte, a među njima je na prvome mjestu graševina. Uz nju su raspoređivanjem vinogradarstva preporučene sorte još i Pinot bijeli i sivi, Chardonnay, Traminac, Rajnski rizling, Rizvanac, Sauvig-non te Plamenka bijela i crvena. Za dobivanje obojenih vina preporučene su sorte Pinot crni, Frankovka, Ružica, Zweigelt, Merlot i Gamay. Po svojim vrstama kutjevačko vinogorje ubraja se među najkvalitetnija hrvatska vinogorja i daje cijenjena i tražena vina visoke i najviše kakvoće.

Pripremila: bpb

Pjevački zbor „Ružmarin“

Ženski pjevački zbor „Ružmarin“ u Keresturu uskoro će proslaviti 20. obljetnicu svoga postojanja. Onomad ih je organizirala Janica Vargović kako bi se sakupile lijepe hrvatske pučke pjesme i predale mlađim naraštajima. Zbor sada broji devet članova, a osim pjevanja vrlo aktivno sudjeluje u kulturnom životu sela Kerestura, pa i Pomurja. Voditeljica je Eržebet Šanta, a njegove članice su: Ana Andrašek, Margita Andrašek, Eržika Kalinić, Eržika Brodarić, Ilonka Medli, Eržika Selek, Ilonka Balaž i Angela Panai. Godina 2007. bila je vrlo uspješna u životu Zbora, naime, sudjelovao je na regionalnom festivalu, gdje je osvojio dobre rezultate. Svaki tjedan žene se dva puta sastaju, pjevaju i zajedno izmišljaju na koji način mogu obradovati mještane.

Zbor je tijekom cijele godine aktivno djelovao – reče nam voditeljica – bilo kakva priredba je bila u selu, žene su bile na raspolaganju. Bio je suorganizator mjesne fašničke povorke kada su se članice preobukle u pastire, a nisu zaboravile ni na krafne koje su one ispekle. Na natjecanju vinara nastupile su s pučkim pjesmama, a ponovo su se pobrinule da budu i pogače na stolu. Aktivno su sudjelovale i na Danima sela Kerestura, a povodom Dušnoga dana priredile su zajedničku molitvu, u kojoj su sudjelovala i djeca. Ne zaboravljaju ni na dječicu, posjećuju ih u dječjem vrtiću. Prikazale su kako se izrađuju igračke od slame, komušine, učile im stare kajkavske brojalice, pjesmice. U županiji imaju također dobar glas. Poznato je da su keresturske Hrvatice vrlo radine. Svake godine uspješno sudjeluju na natjecanju žetve, gdje treba prikazati razne etape rada. Više puta su postigle vrlo dobre rezultate. U Novi, gdje je trebalo kositi rukom, postigle su V. mjesto, a u pripremi jela i pića za žetvu II. mjesto. Nisu bile slabije ni u Zalabaksi, gdje su postigle također II. mjesto u izradi snopa, a u prikazu jela također II. mjesto. U rujnu su sudjelovale na Županijskoj izložbi jesenskih plodova. Među 13 izlagača Keresturkinje su predstavile svoje poljoprivredne proizvode na ukusno uređenome štandu, a zainteresirane nudile domaćim kolačima. Prikazane štandove ocijenio je stručni žiri, prema kojem Zbor „Ružmarin“ osvojio je treće mjesto.

U Gellénházi su zastupale selo na kvalifikaciji narodne glazbe, na kojoj im je pripala srebrna kvalifikacija državne razine. Ženski pjevački zbor 17. kolovoza nastupio je na Državnom festivalu vinskih pjesama i natjecao se na programu čuvanja tradicija „Rođen sam u lijepoj Zali“, gdje je dospio u završnicu, a 10. studenog u Jegerseku osvojio je drugo mjesto.

Zbor je obradio običaj rezanja i kiseljenja zelja, isprepleten šaljivim anegdotama, pričama i pjesmama, što je nakon velikog uspjeha

u Jegerseku prikazao u mjesnom domu kulture. Običaj je sastavljen na mađarskom jeziku, ali voditeljica zbora obećala je da će ga obraditi i na hrvatskome, i tako prikazati u našim pomurskim naseljima. Pronašle su čak i prigodne pjesme, kao što je „Dobro je zeliče“. Kiselo zelje za zimnicu nekada se stavljalo u društvu. Na predstavljanju tog običaja nije bilo teško sve to ispričati na kajkavskom narječju.

Teta **Ilonka Medli** mi je pokazala sve oruđe, alate: „serpaču“ izrađenu od kose, služila je za rezanje kupusa, a u „kaciki“ se kiselilo zelje:

– *Negda su fnoge generacije živjele skupa, vu jenoj hiži živela su deca, roditeli, pak išče i stari roditeli. Bilo fnogo dece, pak je dobro bila da je bilo fnogo zela. Zele prek zime bil vitamin, pak moči je bilo sake fele skuhati z njeg. Tak so negda pri jenoj hiži vu tri-štiri kacige stajili zele. Da sam išče ja bila dekla, bilo je zele nekakvo čerleno, zvali so vinski kupus, bile su velike glave i tri kile su mele. Da so hapili delati rezanje, prejde je gazdarica morala poparite zdele, kaj bodo čiste. Vu tu vodu so deli tikvu, listje reha, višnu, kukinjin i sol, i to je trejalo stajati vu lagve i plahdami pokrite. Zatam 2-3 pota žurolovati legvu i prati vu vodi.*

Tko su pomogli gazdarici?

– *To pranje trejalo je napraviti navečer. Onda so drugi den došli susedi, starci, al rodbina, kaj bi skupa rezali. Fnogo je trebalo. Ondak smo prepovedali kaj je novoga vu seli.*

Deca so kolek trčkarale, njim so dale debeli kočanj. Da se narezalo, onda se to stajilo vu kaciku pak so moški gazili. Prejde su nuter stajili trumana, kaj bo jako, pak kuruzu kaj bo žuto, klinčeka kaj bo trdo, lovorov list, papar i sol. Na vrh su deli mefke glavice, kaj bo to fino za puniti. To je trejalo dobro stisnute, kaj bo trdo, deti salvetu desku gore, ondak gantura pak gore debeloga kamena. Te kacike so deli vu kujnu i tam se kiselilo. Mali je i smrdelo, al da je bilo gotovo, fino je bilo. Da je pena išla gore, trejalo je zaprate, pak deti nazaj. Da je bilo gotovo, deli su vu podrum.

Što se kuhalo od kiselog zelja?

– *Vek kad smo jeli, prejde smo zaprali, negda su deli sam tak na stol pa smo jeli, ondak se delalo punjeno zele z mesom, jeli smo sam z kuhanim kalamperom, al zdinstate slaninu pak deli gore. Fino je bilo grah zelem, al da je bilo svinjokole, skuhalo zele z friškim mesom, to je bilo jako fino.*

Beta

KALAIČA – Na poticaj novoutemeljene Hrvatske manjinske samouprave, početkom jeseni u kalačkoj Katoličkoj osnovnoj školi i gimnaziji Naše Gospe pokrenut je kružok hrvatskoga jezika koji pohađa pedesetak učenika od 1. do 12. razreda. Kako nas je obavijestio predsjednik Bariša Dudaš, osim iz spomenute škole, učenici dolaze još iz tri gradske škole: iz Središnje osnovne škole, Gradskog vrta i Eperfölda. Od 1. do 4. razreda djecu podučava Marija Prodan, a u višim razredima i gimnaziji Elizabeta Baranji, časna sestra Alix iz Vojvodine.

Nastava teče uspješno, a hrvatska samouprava se nada da će hrvatski jezik biti postupno uveden i u redovnu nastavu. To više što najveće poteškoće imaju oko financiranja udžbenika.

Za početak udžbenike je osigurala Hrvatska manjinska samouprava, izdvojivši sveukupno 220 tisuća forinti za njihovu nabavu. Riječ je o hrvatskim izdanjima Izdavačke kuće Croatica i Nacionalnog poduzeća za izdavanje udžbenika (Nemzeti Tankönyvkiadó).

Za blagdan Svetog Nikole priredena je mala svečanost, a hrvatska samouprava darivala je polaznike kružoka paketićima, koje je nabavila putem priloga hrvatskih poduzetnika. Iduća priredba Hrvatske samouprave održat će se u veljači sljedeće godine, za poklade, pod nazivom Lakomac, koji je obnovljen ove godine.

Predstavljen 7. svezak Leksikona podunavskih Hrvata

Hrvatska manjinska samouprava iz Segedina organizirala je predstavljanje sedmog sveska Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, koje je bilo održano u petak, 8. prosinca, u Segedinu s početkom u 17.30 sati.

U ime samouprave nazočne je pozdravio predsjednik Dušan Marjanović. O spomenutom izdanju govorili su Dujo Runje, predsjednik Hrvatskog akademskog društva, Stevan Mačković, direktor Istorijskog arhiva u Subotici, te mr. sc. Krešimir Bušić, s Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu.

Javna tribina Hrvatske manjinske samouprave XII. okruga

Zastupnici Hrvatske manjinske samouprave XII. okruga grada Budimpešte, na čelu s Jadrankom Geošić-Hegedüs, okupili su se sa svojim biračima 8. prosinca na godišnjem javnom saslušanju.

Hrvatska samouprava, po riječima gđe Geošić-Hegedüs, organizirala je niz programa u skladu sa svojim mogućnostima, oslanjajući se pri tome na državnu normativu od 640 tisuća forinti. Od okruže samouprave za djelatnost nisu dobivena dodatna sredstva, pa su i mogućnosti djelovanja bile sužene. Unatoč svemu sudjelovali su u siječnju na balu u organizaciji Glavnogradske hrvatske samouprave, položili vijence u vrtu Gesztenyés, a u ožujku priredili Hrvatsku kulturnu večer s kazalištarcima iz Petrovoga Sela koji su prikazali igrokaz Pansion Scholer.

Ustrojen je i okrugli stol predsjednika manjinskih samouprava u okrugu, čiji je gost bio i Zoltán Pokorni, a sve razgovora radi s gradonačelnikom XII. okruga o pomaganju rada manjinskih samouprava. Sudjelovalo se i priredbi Dan mladine u Petrovom Selu, s kojim imaju potpisan sporazum o suradnji. Rado su se Hrvati tog okruga odazivali na sve priredbe u organizaciji hrvatskih samouprava po okruzima u Budimpešti te Glavnogradske hrvatske samouprave. Sudjelovali su i državnom Danu Hrvata te pomagali djelatnost Umjetničkoga društava Luč te kulturnog društvo iz Petrovoga Sela. Pokušali su i putem natječaja doći do dodatnih sredstava, nažalost bez uspjeha.

Kako ističu zastupnici, glavni je cilj Hrvatske manjinske samouprave u XII. okrugu da

osim prikazivanja i predstavljanja naše kulture pripadnicima hrvatske manjine u okrugu, u Budimpešti i u Mađarskoj, to čine i većinskome narodu, okruženju u kojemu žive, s posebnom pozornosti na mladeži, kako bi i oni upoznali hrvatsku jezičnu, plesnu, glazbenu, književnu, kazališno-umjetničku baštinu o kojoj bi se brinuli i presađivali u buduće naraštaje. Trude se organizirati i podupirati takve programe, taborne, večeri putem kojih će hrvatska kultura probuditi svijest omladine. Suradnju s ostalim hrvatskim manjinskim samoupravama ocjenjuju dobrom, stoga će od iduće godine pokušati prirediti zajedničke programe kako bi rad postao još učinkovitiji.

Samouprava održava tijesne veze s Petrovoselcima. Obnovili su ugovor o uzajamnoj suradnji s tamošnjom hrvatskom i mjesnom samoupravom. U okviru te suradnje strane se obvezuju da će jedna drugu pomagati pri njegovanju hrvatsko-mađarske kulture s osobitom pozornosti na: očuvanju i obogaćivanju materinskog jezika, njegovanju glazbenog, plesnog i kazališnog naslijeđa, pomaganju hrvatske izdavačke djelatnosti, pomaganju tradicionalnih družina za očuvanje baštine (zajednice, ansambli), organizaciji zajedničkih programa narodnosnoga karaktera i pripremi zajedničkih audiovizualnih projekata.

ap